

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ”
(для молодших спеціалістів)

МАУП

Київ 2006

Підготовлено старшим викладачем *Н. В. Данильчук*

Затверджено на засіданні циклової комісії природничих дисциплін
Економіко-правового технікуму при МАУП (протокол № 6 від 20.01.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Данильчук Н. В. Навчальна програма дисципліни “Основи організації та охорони праці” (для молодших спеціалістів). – К.: МАУП, 2006. – 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Основи організації та охорони праці”, варіанти контрольних робіт, методичні рекомендації до виконання контрольної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета викладання дисципліни “Основи організації та охорони праці” — навчити майбутніх керівників та працівників підприємств, організацій застосовувати сучасні моделі управління охороною та безпекою праці на національному, регіональному і виробничому рівнях за умов розвитку ринкової економіки; розвинути вміння вирішувати правові питання з охорони праці, застосовувати методи та засоби для збереження здоров'я людей і матеріальних цінностей.

Програму розраховано на вивчення правової і нормативної бази охорони праці в Україні; ознайомлення з безпечною експлуатацією обладнання при зменшені або повній нейтралізації дії шкідливих і небезпечних виробничих факторів на організм людини; вивчення заходів і засобів, які використовуються на виробництві для зниження виробничого травматизму та професійних захворювань; набуття навичок аналізу й оцінювання стану охорони праці на підприємстві.

Вивчення дисципліни “Основи організації та охорони праці” базується на знаннях таких дисциплін, як “Фізика”, “Правознавство”, “Безпека життєдіяльності”, “Електротехніка”, “Психологія”.

Студент повинен *знати*:

- основні правові та нормативні положення про охорону праці;
- основні принципи управління охороною праці;
- функції управління охороною праці;
- фактори, що впливають на умови праці;
- психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці;
- загальні поняття про умови праці.

Студент повинен *вміти*:

- користуватися законодавчою та нормативною базою з охорони праці;
- вирішувати правові питання, проводити розслідування нещасних випадків на виробництві;
- складати інструктажі з безпечної експлуатації устаткування та обладнання.

Формою контролю за вивченням дисципліни студентами стаціонару є залік, а заочниками — виконання контрольних робіт.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Правові аспекти організації охорони праці Вступ. Місце і роль організації праці в системі факторів розвитку виробництва
2	Правове і нормативне регулювання охорони праці
3	Організація охорони праці на виробництві. Державне управління охороною праці в Україні
4	Навчання з питань охорони праці. Види інструктажів
5	Змістовий модуль II. Безпека організації праці Виробничий травматизм. Розслідування нещасних випадків на виробництві
6	Основи техніки безпеки. Виробнича санітарія та гігієна праці
7	Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих факторів. Прилади для вимірювання відповідних параметрів
8	Безпечність технологічних процесів та устаткування
9	Забезпечення безпеки при виконанні вантажних та транспортувальних робіт
10	Основи електробезпеки
11	Основи пожежної безпеки. Речовини та засоби для гасіння пожежі
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ”

Змістовий модуль I. Правові аспекти організації охорони праці

Тема 1. Вступ. Місце і роль організації праці в системі факторів розвитку виробництва

Мета і завдання дисципліни “Основи організації та охорони праці”. Статистичні дані про виробничий травматизм. Поняття “організація праці”. Поняття “охорона праці”. Соціальне та економічне значення охорони праці. Зв’язок дисципліни “Основи організації та охорони праці” з іншими дисциплінами.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 10]

Тема 2. Правове і нормативне регулювання охорони праці

Основні законодавчі акти з охорони праці: Конституція України, Закон України “Про охорону праці”, Кодекс законів України “Про працю”, Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”, Закон України “Про пожежну безпеку”, Державні міжгалузеві і галузеві нормативні акти, системи стандартів безпеки праці (ССБТ), СНиП.

Правила внутрішнього трудового розпорядку. Трудова дисципліна. Форми стимулювання праці робітників. Колективний договір. Відповідальність працівників за порушення законодавства та нормативних актів з охорони праці. Соціальне страхування від нещасних випадків. Пільги і компенсації за важкі і шкідливі умови праці.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 9; 12; 14]

Тема 3. Організація охорони праці на виробництві. Державне управління охороною праці в Україні

Організація управління охороною праці на виробництві, в навчально-виховному закладі. Служба охорони праці підприємства. Соціальне страхування від нещасних випадків. Органи нагляду та контролю з охорони праці:

- Державний комітет України з нагляду;
- Державний комітет України з ядерної та радіаційної безпеки;
- органи державного пожежного нагляду управління пожежної охорони;
- органи та заклади санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров’я України.

Триступеневий контроль за станом охорони праці. Планування та фінансування робіт з охорони праці.

Література [I – 1–3; III – 2; 3; 5; 6; 8; 9; 12; 14]

Тема 4. Навчання з питань охорони праці. Види інструктажів

“Положення про навчання, інструктажі і перевірку знань робітників з питань охорони праці“. Організація навчання з питань охорони праці. Увідний, первинний, повторний, позаплановий, цільовий інструктажі з охорони праці. Ведення журналів з реєстрації інструктажів з охорони праці на виробництві та в навчально-виховному закладі. Вимоги до розробки інструкцій з охорони праці.

Література [I – 1–3; II – 9; 10]

Змістовий модуль II. Безпека організації праці

Тема 5. Виробничий травматизм. Розслідування нещасних випадків на виробництві

Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. Класифікація нещасних випадків. Причини виробничого травматизму (технічні, організаційні, санітарно-гігієнічні).

Розслідування нещасних випадків. Методи аналізу травматизму. Акт ф. Н-1. Акт ф. Н-Н. Акт ф. Н-5. Основні заходи щодо запобігання нещасних випадків та професійних захворювань. Відшкодування потерпілим особам збитків від нещасного випадку на виробництві. Шляхи попередження травматизму. Техніко-економічна оцінка впливу шкідливих факторів на ефективність праці робітників.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 6; 11]

Тема 6. Основи техніки безпеки. Виробнича санітарія та гігієна праці

Технічний прогрес і безпека праці. Умови праці на виробництві. Виробнича санітарія – система організаційних, гігієнічних та санітарно-технічних заходів. Режим праці і відпочинку. Сутність понять “робоче місце”, “робоча зона”. Гігієнічне нормування параметрів мікроклімату. Теплообмін людини з навколишнім середовищем. Захист організму людини від перегрівання і охолодження. Основні вимоги щодо охорони праці при проектуванні промислових підприємств. Вимоги до опалення, вентиляції та кондиціонування повітря виробничих, навчальних та побутових приміщень. Визначення повітрообміну в приміщенні. Санітарно-побутове забезпечення працюючих. Медичні огляди. Охорона праці користувачів ПК.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 8; 12; 14; 15]

Тема 7. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих факторів. Прилади для вимірювання відповідних параметрів

Фактори, що впливають на умови праці. Шкідливі виробничі фактори (шум, іонізуючі випромінювання тощо). Шум та його вплив на організм людини. Вібрація та її вплив на організм людини. Іонізуюче випромінювання та його дія на організм людини. Електромагнітне випромінювання, його дія на людину. Забезпечення лазерної безпеки. Ультрафіолетове випромінювання. Шумомір. Повітря. Ртутні та спиртові термометри. Психометри. Анемометри. Види освітлення:

природне, штучне, аварійне. Засоби індивідуального захисту від небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Лікувально-профілактичне харчування.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 7; 9; 12; 13]

Тема 8. Безпечність технологічних процесів та устаткування

Основні вимоги безпеки праці при експлуатації машин, механізмів, обладнання. Механізація та автоматизація виробництва. Автоматичні лінії та їх загальна характеристика. Атестація робочих місць. Небезпечні зони механічного устаткування та їх огороження. Світлова і звукова сигналізація. Попереджувальні надписи, сигнальне фарбування. Знаки безпеки. Вимоги безпеки при експлуатації оргтехніки. Виробнича естетика. Розрахунок економічної ефективності для запобігання нещасних випадків на підприємстві.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 5; 8; 10; 12]

Тема 9. Забезпечення безпеки при виконанні вантажних та транспортувальних робіт

Технічні засоби безпеки вантажопідійомних машин (ТЗБВМ). Вимоги безпеки під час виконання робіт з навантаження та розвантаження. Граничнодопустимі норми підйому та перенесення вантажів залежно від статі та віку. Заходи безпеки при переміщенні вантажів (візки, електрокари тощо). Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 12–15]

Тема 10. Основи електробезпеки

Поняття “електробезпека”. Класифікація виробничих приміщень за електробезпекою. Дія електричного струму на організм людини. Чинники, що впливають на тяжкість ураження електричним струмом. Попереджувальні надписи, плакати та пристрої, ізолюючі прилади. Заземлення. Робота з переносними світильниками. Захист від статичної електрики. Захист будівель, споруд від блискавки. Посвідчення стану безпеки та експертиза електроустановок споживачів. Заходи та засоби захисту працівників, які експлуатують електроустановки. Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Оживлення. Штучне дихання, непрямий масаж серця.

Література [I – 1–3; II – 1–3; 5–7]

Тема 11. Основи пожежної безпеки. Речовини та засоби для гасіння пожежі

Пожежна охорона, пожежний нагляд та пожежна профілактика. Загальні відомості про горіння та пожежну безпеку. Організаційні та технічні протипожежні заходи. Пожежна сигналізація. Евакуація людей із приміщень та будівель. Речовини та матеріали для гасіння. Вогнегасники, правила користування та оснащення ними приміщень. Протипожежне водопостачання. Спринклерні та дренчерні установки. Аналіз значних промислових аварій, пов'язаних з викидами, вибухами та пожежами хімічних речовин. Основні вимоги щодо спільного зберігання речовин та матеріалів.

Література [I – 1–3; II – 4; 5]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Основні нормативні акти про охорону праці.
2. Закон України “Про охорону праці”.
3. Система управління охороною праці.
4. Планування і фінансування робіт з охорони праці.
5. Органи нагляду та контролю.
6. Колективний договір.
7. Режим праці і відпочинку.
8. Зв'язок дисципліни “Основи охорони праці” з іншими дисциплінами.
9. Навчання з питань охорони праці.
10. Види інструктажів.
11. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
12. Вимоги до розробки інструкцій з охорони праці.
13. Вимоги до розробки посадових інструкцій.
14. Робоче місце. Організація робочого місця.
15. Нещасний випадок. Класифікація.
16. Порядок розслідування та облік нещасних випадків на виробництві.
17. Поняття “професійні захворювання”.
18. Причини виробничого травматизму.
19. Профілактика травматизму та захворюваності на виробництві. Медичні огляди.
20. Відшкодування власником шкоди у разі ушкодження здоров'я працівників.

21. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих факторів.
22. Контроль рівня шкідливостей у повітрі та захист від них.
23. Дія шуму на організм людини. Небезпека від цієї дії.
24. Вимоги до розміщення підприємств, виробничих і допоміжних приміщень.
25. Основи гігієни праці та виробничої санітарії.
26. Поняття “електробезпека”.
27. Заходи та засоби захисту працівників при експлуатації електроустановок.
28. Техніка безпеки при експлуатації технічних засобів.
29. Техніка безпеки при виконанні робіт з навантаження і розвантаження.
30. Види горіння та способи припинення його.
31. Речовини та засоби для гасіння пожежі.
32. Організація пожежної безпеки на виробництві.
33. Принцип роботи порошкового вогнегасника.
34. Принцип роботи вуглекислотного вогнегасника.
35. Надання першої медичної допомоги потерпілим при нещасних випадках. Медичні огляди.
36. Методи вивчення виробничого травматизму.
37. Соціально-економічне забезпечення охорони праці в Україні.
38. Науково-технічний прогрес і охорона праці.
39. Економічна відповідальність підприємств за порушення умов праці.
40. Актуальні проблеми гігієни праці.
41. Вимоги, передбачені законодавством України, до охорони праці жінок.
42. Види відповідальності за порушення законодавства “Про охорону праці”.
43. Пільги та компенсації тим, хто працює у важких та шкідливих умовах.
44. Суть соціального страхування від нещасних випадків і професійних захворювань.
45. Методи управління охороною праці на підприємстві.
46. Особливості дії електричного струму на організм людини.
47. Охарактеризувати електричні травми.
48. Захист від статичної електрики, що застосовується на виробництві.
49. Комп’ютеризація служби охорони праці.
50. Мета проведення атестації робочих місць.

51. Вібрації, як шкідливий виробничий фактор.
52. Санітарно-гігієнічні заходи щодо охорони праці.
53. Планування та стимулювання діяльності з охорони праці.
54. Світовий досвід управління умовами праці.
55. Розвиток охорони праці в Україні.

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

1. Основні нормативні акти про охорону праці.
2. Поняття “професійні захворювання”.
3. Вимоги до розміщення підприємств, виробничих і допоміжних приміщень.

Варіант 2

1. Система управління охороною праці.
2. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
3. Дія шуму на організм людини. Небезпека від цієї дії.

Варіант 3

1. Планування і фінансування робіт з охорони праці.
2. Профілактика травматизму та захворюваності на виробництві. Медичні огляди.
3. Поняття “електробезпека”.

Варіант 4

1. Органи нагляду та контролю.
2. Види горіння та способи припинення його.
3. Науково-технічний прогрес і охорона праці.

Варіант 5

1. Порядок розслідування та облік нещасних випадків на виробництві.
2. Вимоги щодо охорони праці жінок, передбачені законодавством України.
3. Речовини та засоби для гасіння пожежі.

Варіант 6

1. Види відповідальності за порушення законодавства “Про охорону праці”.
2. Особливості дії електричного струму на організм людини.
3. Мета проведення атестації робочих місць.

Варіант 7

1. Економічна відповідальність підприємств за порушення умов праці.
2. Вібрації, як шкідливий виробничий фактор.
3. Розвиток охорони праці в Україні.

Варіант 8

1. Організація пожежної безпеки на виробництві.
2. Пільги та компенсації тим, хто працює у важких та шкідливих умовах.
3. Світовий досвід управління умовами праці.

Варіант 9

1. Санітарно-гігієнічні заходи щодо охорони праці.
2. Заходи та засоби захисту працюючих при експлуатації електроустановки.
3. Методи вивчення виробничого травматизму.

Варіант 10

1. Захист від статичної електрики, що застосовується на виробництві.
2. Нещасний випадок. Класифікація.
3. Режим праці і відпочинку.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота має відображати теоретико-практичні проблеми з дисципліни “Основи організації охорони праці”. Виконується вона у формі реферату або контрольного завдання.

Щодо технічного оформлення. Текст пишеться чітким і розбірливим почерком, може бути набраний на друкарській машинці чи на комп’ютері, кожна сторінка з полями нумерується. Обсяг контрольної роботи реферативного типу не повинен перевищувати 12–18 сторінок, а як контрольне завдання — 3–5 сторінок. В кінці наводиться список використаної літератури, ставиться підпис студента і дата виконання.

Робота відправляється до навчального закладу не пізніше ніж за місяць до початку сесії для рецензування та оцінки викладачем, як правило, за п’ятибальною шкалою. При отриманні негативної оцінки вона

разом з рецензією повертається на доопрацювання. Студент має врахувати зауваження і разом з рецензією подати контрольну для повторної перевірки протягом тижня. Зверніть увагу. Якщо робота виконана без дотримання рекомендацій або не повністю, то повертається на доопрацювання без перевірки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

II. Обов'язкова

1. *Щедрий Я. І.* — Охорона праці. — К.: ЦУЛ, 2002
2. *Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О.* Основи охорони праці. — К.: Каравела, 2003.
3. *Геврик Є. О.* Охорона праці. — К.: Ельга Ніка-Центр, 2003.
4. *Гогіташвілі Г. Г.* Система управління охороною праці. — К.: ПТВФ “Афіша”, 2002.

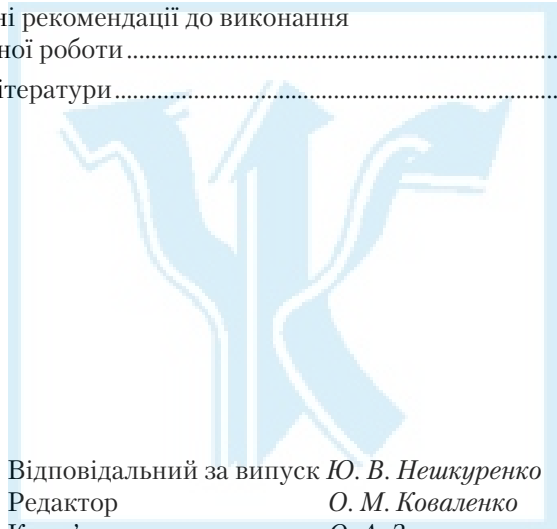
II. Нормативна

1. Закон України “Про охорону праці” від 14 жовтня 1992 р. № 2695-ХІІ // Законодавство України про охорону праці: У 3 т. — К., 1995.
2. *Конституція* України. — К., 1996.
3. *Кодекс Законів* України “Про працю” — К., 2004.
4. Закон України “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 р. // Законодавство України про охорону праці. — Т. 3. — С. 507–530.
5. *Положення* про розслідування і облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на підприємствах, в установах і організаціях: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1993 р. № 623 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 344–408.
6. *Правила* відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим ним органом збитків, завданих працівнику ушкодженням здоров'я, які пов'язані з виконанням трудових обов'язків: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 1993 р. № 427 зі змін. і допов. від 18 липня 1993 р. № 492 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 410–422.
7. *Положення* про державний, галузевий, регіональні фонди охорони праці і фонди охорони праці підприємств: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 1993 р. № 838 // Законодавство України про охорону праці. — Т.1. — С. 474–478.

8. *Положення* про видачу Державним комітетом з нагляду за охороною праці власнику підприємства, установи, організації або уповноваженому ним органу дозволу на початок роботи підприємства, установи, організації: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 1993 р. № 831 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 2. — С. 194–197.
9. *Типове* положення про службу охорони праці: Затв. наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 3 серпня 1993 р. № 73 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 311–329.
10. *Типове* положення про навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці: Затв. наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 4 квітня 1994 р. № 30 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 424–458.
11. *Інструкція* щодо застосування Положення про порядок накладення штрафів на підприємство, установу й організацію за порушення нормативних актів про охорону праці: Затв. наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці, Міністерством фінансів України і Міністерством економіки України від 25 липня 1994 р. № 71а // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 498–504.
12. *Перелік* важких робіт зі шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється використання праці неповнолітніх: Затв. наказом Міністерства охорони праці України від 31 березня 1994 р. № 46 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 354–440.
13. *Граничні* норми піднімання і переміщення тяжких предметів: Затв. наказом Міністерства охорони праці України від 10 грудня 1993 р. № 241 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 3. — С. 346.
14. *Положення* про медичне обстеження працівників певних категорій: Затв. наказом Міністерства охорони праці України від 31 березня 1994 р. № 45 // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 286–314.
15. *Спільні* рекомендації державних органів і профспілок про зміст розділу “Охорона праці” в колективному договорі // Законодавство України про охорону праці. — Т. 1. — С. 505–517.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Основи організації та охорони праці”	4
Зміст дисципліни “Основи організації та охорони праці”	4
Питання для самоконтролю.....	8
Варіанти контрольних робіт	10
Методичні рекомендації до виконання контрольної роботи	11
Список літератури.....	12

Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *О. А. Залужна*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2735

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП